

Kulturdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Remissyttrande över **SOU 2009:16** Kulturutredningen

Landsarkivet har anmodats att lämna synpunkter på Kulturutredningen. Yttrandet begränsar sig i huvudsak till kommentarer kring kapitel 12 och kapitel 15.

Sammanfattning

- Landsarkivet tillstyrker "Portföljmodellen" men anser att den riskerar att innebära ökad osäkerhet för mindre arkivenheter som kan vara beroende av bidrag för sin existens. Modellen känns i nuläget oklar.
- Landsarkivet tillstyrker inrättandet av en gemensam organisation för det statliga arkivväsendet. Det gemensamma namnet bör vara Statens arkiv.
- Landsarkivet avstyrker införandet av sfärer enligt de förslag som föreligger. Underlaget är på många punkter felaktigt eller missvisande och ger därmed ett felaktigt analysresultat. Förslaget ger heller inte stöd till existerande och etablerade nätverk som ABM.

Förnyelseprogrammet

I kap 12 *Förnyelseprogram* diskuteras den s k portföljmodellen.

Även om modellen beskrivs väl, så existerar många osäkra faktorer som gör att slutresultatet kan hamna långt från den beskrivna modell som vi nu tar ställning till. Modellen innebär också en uppenbar risk att små arkiv som är beroende av bidrag för sin existens, ställs inför en förhandlingssituation mot andra regionala kulturbehov där bidrag tidigare erhållits genom en professionell bedömning sett ur ett nationellt perspektiv.

Kapitel 15.1 Motiv för sfären

Beskrivningarna av arkivverksamheten stämmer inte överens med verkligheten och därför blir inte heller analyserna trovärdiga. Arkivens uppdrag beskrivs som att samla in, förvara och tillgängliggöra vilket landsarkivet inte instämmer i. Vårt uppdrag är bland annat att efter gjorda överenskommelser om avgifter m m (förhandling) ta emot myndigheters arkiv, vi ska därefter bevara arkiven vilket betyder något helt annat än att förvara dem. Vi ska också tillgängliggöra arkiven men det vi sammantaget ägnar oss mest åt är att tillhandahålla uppgifter ur arkiven, detta saknas helt i beskrivningen av vår verksamhet. Landsarkivet kan inte se att nyss nämnda beskrivning kan passa in på bibliotekens verksamhet. I utredningen sägs att samla in, förvara och tillgängliggöra är arkivens och bibliotekens gemensamma kärnuppgifter och enligt det som nämnts ovan är den beskrivningen felaktig. Motivet för att skapa den så kallade sfären finns då inte heller.

I utredningen tror man att det är mer som förenar än som skiljer arkiv och bibliotek åt nu och i framtiden. Landsarkivet är övertygad om att de skillnader som finns idag även kommer att bestå i framtiden. Den digitala utvecklingen är omvälvande men vi har svårt att se att den kommer att påverka vårt uppdrag så att det i grunden blir detsamma som bibliotekens.

Vi kan också konstatera att några av skälen som anges för sammanslagning av arkiv och bibliotek på sikt, inte är korrekta. Utredningen anger att under den "analog perioden" skiljer sig arkiv och bibliotek åt i högre grad eftersom en arkivhandling är unik och normalt existerar i endast ett exemplar till skillnad mot bibliotekens upplagetryck. I den moderna elektroniska handlingsvärlden anser utredningen att organisationerna närmar sig eftersom arkivhandlingen kan massproduceras och distribueras på ett helt nytt sätt än tidigare. Den elektroniska handlingen har alltså enligt utredningen blivit mer jämförbar. På sätt och vis är det sant men uppkomsten av elektroniska arkivhandlingar har samtidigt på ett ännu tydligare sätt skärpt skillnaden mellan tryck och arkivhandling. Genom sin virtuella natur utsätter den elektroniska arkivhandlingen för nya och hårdare krav för att kunna påvisa sin autenticitet och pålitlighet i syfte att bevara sitt bevisvärde och unika roll, krav som inte alls ställs på elektroniska boktryck. Övergången till elektroniska dokument har därför snarast medfört att hanteringen försvarats och att skillnaden ökat trots uppenbara yttre likheter.

Utredningen tror vidare att ett centrum för arkivväsendet i dess helhet behöver skapas och landsarkivet kan hålla med om att detta är en god tanke. Detta kan endast komma till stånd genom ändrad lagstiftning och underlättas inte av en sammanslagning av Riksarkiv och KB.

Utredningen förutsäger att gränserna mellan arkiv och bibliotek kommer att lösas upp på grund av den tekniska utvecklingen och inträdet i den digitala världen och att det därför skulle behövas en gemensam aktör. Landsarkivet anser att det även i framtiden kommer att existera gränser mellan arkiv och bibliotek och att det därför inte finns behov av någon gemensam aktör. Ny teknik och digital utveckling förekommer på samtliga myndigheter och är inget skäl för att just dessa två myndigheter (RA och KB) ska slås samman.

Arkivmyndigheterna är inte enbart kulturinstitutioner de har också myndighetsutövande uppdrag. I utredningen beskrivs det bl a som att arkivmyndigheterna utövar viss tillsyn, tilläggas kan att Statens arkivs tillsynsobjekt kan räknas i tusental.

15.2 Arkiv

Beskrivningar och uttryck som gäller arkivverksamhet i avsnittet känns gamla, otidsenliga och t o m felaktiga, t ex sägs att fokus i de offentliga arkivverksamheterna fortfarande skulle ligga på insamling och ordnande. Åtminstone sedan arkivlagens tillkomst i början på 1990-talet används inte begreppet insamling i arkivverksamheten. Begreppet för tankarna till ett aktivt samlande av myndigheters arkiv vilket vi inte ägnar oss åt. Mellan myndigheterna och arkivinstitutionerna råder en fri förhandlingssituation när det gäller frågan om överlämnande av arkiv. Enligt arkivlagen ska arkiven vara ordnade och förtecknade när de levereras till arkivmyndighet. Så är också fallet och även om det återstår en hel del gamla oförtecknade arkiv så är det inte så att de på något sätt står i fokus.

Landsarkivet ser det som tveksamt om utredningsgruppen har besökt någon arkivmyndighet eller satt sig in i den verksamhet som bedrivs där. Vi upplever det som att fokus under de senaste tio åren snarare legat på att ta emot och administrera leveranser av arkiv, besvara förfrågningar samt frågor om och i samband med digitalisering. De stora omorganisationerna av statliga myndigheter har gjort att arkivmyndigheterna har fått ta emot moderna arkivhandlingar från ett stort antal upphörda eller omorganiserade myndigheter. Detta har fått till följd en kraftig ökning av service till myndigheter och näringsliv men också ett stort arbete med att lotsa allmänheten runt i myndighetssverige.

Riksarkivet och landsarkiven blir arkivverket

I kapitel 15.5.2 diskuteras och föreslås en sammanslagning av Riksarkivet och landsarkiven till en myndighet. Landsarkivet tillstyrker förslaget och ansluter särskilt till de organisationsförslag som anger att vissa funktioner inom Riksarkivet läggs på samma

organisatoriska nivå som landsarkiven och Krigsarkivet vilket möjliggör fortsatt flexibilitet anpassad till regionala och lokala förhållanden.

Landsarkivet föreslår, i motsats till utredningen, att namnet Statens arkiv behålls. Skälen för namnbyte till Arkivverket känns svaga med tanke på att Riksarkivet och landsarkiven sedan lång tid tagit ett nationellt och övergripande ansvar för arkivverksamhet i Sverige i form av rådgivningsverksamhet och författningsarbete som uppskattats och använts även utanför den statliga arkivsektorn. Namnet Statens arkiv har dessutom relativt nyligen introducerats efter ett gediget profilarbete och genomförande.

15.4.2 ABM-verksamheter

Den uppdelning i sfärer som utredningen gör exkluderar muséerna vilket inte är till gagn för det redan etablerade samarbetet och samverkan som existerar under begreppet ABM. Förslaget bidrar inte heller till önskemålen om nätverksorganisering som anges i analysdelen. Existerande ABM-samarbete har för landsarkivet visat sig vara fruktbart och bland annat inneburit etablering av ett regionalt nätverk (ABM-resurs), gemensamma arrangemang, gemensam regional kulturportal, standardiseringsdiskussioner, IT samarbete mm. Med tanke på landsarkivens regionala profil ser vi därför samspelet mellan ABM-institutionerna som en mycket viktig resurs som med all säkerhet också kan vara till stor nytta för mindre ABM-enheter inför tillkomsten av den s.k. portföljmodellen.

Landsarkivet i Härnösand 2009-05-15

Kenneth Hänström
Tf landsarkivarie